

TANITIMLAR

ANADOLU TÜRKÇESİNDE YABANCI ÖĞELER

Hasan EREN*

Andreas Tietze, *Wörterbuch der griechischen, slavischen, arabischen und persischen Lehnwörter im Anatolischen Türkisch*. Derleyen: Mehmet Ölmez. İstanbul 1999, 280 s. Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 26.

Andreas Tietze, 1955'te "Griechische Lehnwörter im anatolischen Türkisch" (*Oriens*, VIII, 104-157) adlı bir yazı yayımlamıştı. Birkaç yıl sonra, 1957'de "Slavische Lehnwörter in der türkischen Volkssprache" (*Oriens* 10, 1-47) başlıklı bir yazı daha yayımladı. 1962'de "Einige weitere griechische Lehnwörter im anatolischen Türkisch" (*Nemeth Armağanı*, Ankara 1962, 204-257) adlı yazısıyla 1955'te çıkan çalışmasını yeni katkılarla bütünlendi. Daha sonra, 1967'de de "Persian Loanwords in Anatolian Turkish" (*Oriens* 20, 125-168) başlıklı yazısını yayımladı.

Tietze'nin Türkçedeki alıntılara ilişkin "Die formalen Veränderungen an neueren europäischen Lehnwörtern im Türkischen" (*Oriens* V, 1952, 230-268), "Thoughts around the Table" (*Rocznik Orientalistyczny* 38, 1976, 277-281), "Ein slavisches Lehnwort in den früh-osmanischen Chroniken" (*Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes* 65/66, 1973-74, 219-222) ve "Die Zusammensetzung des gewerblichen Wortschatzes in der Provinz Kars" (*Zeitschrift für Balkanologie* XVIII, 1982, 159-215) gibi başka birçok katkısının olduğunu da biliyoruz. Tietze son olarak bu yolda "Die fremden Elemente im Osmanisch-Türkischen" (*Handbuch der türkischen Sprachwissenschaft*, Teil I. Yayımlayan: György Hazai. Budapest 1990, 104-118) ve "Der türkeitürkische Wortschatz" (*Archivum Ottomanicum* 13, 1995-96, 5-37) gibi birtakım katkılar da vermişti.

Bu arada Ch. Symeonidis de 1973'te "Griechische Lehnwörter im Türkischen" (*Balkan Studies* 14, 167-200) başlıklı bir yazıda Türkçedeki Rumca alıntılarını gözden geçirdi. Symeonidis, Gustav Meyer'in *Türkische Studien. Die griechischen und romanischen Bestandteile im Wortschatze des Osmanisch-Türkischen* (Wien 1893) adlı eski çalışmasından ve Tietze'nin 1955'te *Oriens*'te çıkan yazısından yararlanmıştı. Onun bu çalışmasını "Türkçede Rumca alıntılar" (*Türk Dili* XXXI, 1975, 180-183) başlıklı yazımda değerlendirmiştim.

Symeonidis'ten sonra Christos Tzitzilis, *Griechische Lehnwörter im Türkischen (mit besonderer Berücksichtigung der anatolischen Dialekte)* (Wien 1987) adlı bir çalışma yayımladı. Tzitzilis bu eseriyle Tietze'nin Rumca alıntılara ilişkin yazısını yeni katkılarla bütünlendi. Onun bu eserini de *Türk Dili*'nde değerlendirmiştim (LIV, 1987, 315-336).

Bu yazıda üzerinde durmak istediğim kitapta Tietze'nin Anadolu Türkçesindeki Rumca, Slavca, Arapça ve Farsça alıntılara ilişkin eski yazılan toplanmıştır.

Tietze'nin Anadolu ağızlarında kullanılan Rumca, Slavca ve Arapça alıntılara ilişkin yazılarını 1960'ta *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1960'ta*

* Prof. Dr., Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu Üyesi

gözden geçirmiş (295-371), ancak onun bu dizide çıkan Farsça alıntılara ilişkin çalışmasını yoğun çalışma ve uğraşlarım dolayısıyla değerlendirmek olanağını bulamamıştım.

Tietze, eski yazılarından oluşan bu kitaba yalnız küçük bir "Önsöz" yazmakla yetinmiştir. Onun bu yoldaki yazılan 1955-1967 yılları arasında çıkmıştı. Yazar ilk üç yazısında Türk Dil Kurumunun yayımlamış olduğu *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Dergisini* kullanmıştı. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* 1963'te yayımlanmaya başlamıştı. O açıdan Tietze, yazılarında *Derleme Sözlüğü'nden yararlanmamıştı*. Bu sözlüğün *Derleme Dergisindeki* bilgileri yeni verilerle artırdığı bir gerçektir. Doğal olarak, *Derleme Sözlüğü* Anadolu ağızlarındaki yerel dillerden kalma alıntılarının sayısını artırdığı gibi, komşu dillerden alınma sözlerin sayısını da çoğaltmıştır. Örneğin Robert Dankoff, 1995'te *Armenian Loanwords in Turkish* (Wiesbaden 1995) adlı bir çalışma yayımlayarak Anadolu ağızlarında kullanılan Ermenice alıntılarını incelemiştir. Dankoff'un bu çalışmasını "Türkçedeki Ermenice Alıntılar Üzerine" (*Türk Dili* 1995/ II, 859-904) başlıklı yazımda değerlendirmiştim. Uwe Blasing "Armenisches Lehngut im Türkkeitürkischen am Beispiel von Hemşin" (Amsterdam 1992), "Anmerkungen zum armenischen Lehnwortschatz im Türkkeitürkischen" (*Folia Orientalia* 29, 1992-1993, 19-52) ve *Armenisch-Türkisch Etymologische Betrachtungen aus dem Hemşingebiet nebst einigen Anmerkungen zum Armenischen, insbesondere dem Hemşindialekt* (Amsterdam 1995. Duts studies in Armenian Language and Literatür 4) gibi yazı ve çalışmalarınıyla Dankoff'a ön gelmişti.

Tietze, *Derleme Sözlüğü'nde* geçen bilgi ve verileri değerlendirerek çalışmalarını yeni katkılarla bütünleyebilirdi. Ne var ki uzun yıllardan beri *Der türkeitürkische Wortschatz* adlı büyük bir eser üzerinde çalıştığını bildiğimiz yazar, yazılarını yeni katkılarla geliştirmeye girişmemiştir.

Tietze'nin Rumca, Slavca ve Arapça alıntılara ilişkin çalışmalarını 1960'ta toplu olarak değerlendirdiğimi, ancak daha sonra çıkan Farsça alıntılara ilişkin yazısı üzerinde durmadığımı yukarıda söylemiştim. Bununla birlikte, *Derleme Sözlüğü'nde* gözüme çarpan yabancı kökenli sözleri toplamaya ağırlık verdim. Tietze'nin Anadolu Türkçesindeki yabancı ögelere ilişkin çığır açıcı çalışmalarının kitap olarak yayımlanması sevindirici bir girişimdir. Tietze de bu girişimi memnuniyetle karşıladığım kitaba yazdığı "Önsöz"de dile getirmiştir.

Bu kitapta toplanan çalışmalar 1955, 1957, 1958, 1962 ve 1967 yıllarında çıkmıştı. O bakımdan bu çalışmaların türlü yönlerden az çok eskidiği düşünülebilir. Ancak çalışmaların olduğu gibi yayımlandığını görüyoruz.

Tietze, eski yazılarında Türk Dil Kurumunun yayımlamış olduğu *Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi* (İstanbul, Ankara 1939-1957) adlı diyalektoloji sözlüğünü kullanmıştı. Türk Dil Kurumu bu derginin yeni baskısını *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* başlığı altında yeniden yayımladı. Bu sözlüğün I. cildi 1963, II. cildi 1965, III. cildi ise 1968'de çıkmıştı.

Ne var ki Tietze, 1967'de yayımlanan "Persian Loanwords in Anatolian Turkish" yazısında *Derleme Sözlüğü'nü* her nedense değerlendirmemişti.

Derleme Sözlüğü Anadolu ağızları alanında yeni bir katkıdır. Ve bu sözlüğe dayanılarak Anadolu ağızlarındaki komşu dillerden kalma alıntılara ilişkin bilgilerimizi artırmak olanak ve kolaylığı vardı.

Tietze, "Die Zusammensetzung des gewerblichen Wortschatzes der Provinz Kars" başlıklı yazısında *Derleme Sözlüğü'nden* sık sık yararlanmıştı.

Bugün *Derleme Sözlüğü* gibi bir kaynağa dayanarak Anadolu ağızlarındaki alıntılara dönük yeni açıklama ve katkılar getirmek kolaylaşmıştır.

Tietze'nin son yıllarda *Der türkeitürkische Wortschatz* adlı büyük bir eser üzerinde çalıştığını yukarıda dile getirmiştik. O bakımdan değerli yazarın *Derleme Sözlüğü'ne* dayanarak eski yazılarını yeni veri ve katkılarla bütünlemesini bekleyemezdik.

Derleme Sözlüğü yayımlandıktan sonra Anadolu ağızlarındaki yabancı sözleri toplamaya ağırlık verdim. Böylelikle gerek Rumca, Slavca ve Arapça kalıntılara gerek Farsça kökenli alıntılara ilişkin birçok örnek biriktirmiş oldum.

Bu bağlamda Tietze'nin değerli çalışmalarını birtakım yeni katkılarla bütünlemek istiyorum.

* * *

Derleme Sözlüğü'nde Slav dillerinden, özellikle Bulgarcadan alınan sözlerin sayısı bir kat daha artmıştır:

(1) Blg *balton* 'palto': *balton*, *baldun* 'palto' (Kars). BER (*Bulgariski etimologičen rečnik*) yazarlarına göre (I, 30) Bulgarca *balton* biçimi yabancı bir dil aracılığı ile Fransızca *paletot*' dan *-on* ekinin getirilmesi yoluyla *pantolon*'un baskısı altında oluşmuştur. Tietze (*Zeitschrift für Balkanologie* 18/2: 162/11) Rusça *pal'to* sözünün Fransızca *paletot*'dan geldiğini bildirmiş, Fransızca sözün Türkçede de *palto* olarak geçtiğini yazmıştı. Ona göre, *-n* ile biten yan biçimler, büyük bir olasılıkla sözlüklerde geçmeyen bir Rusça biçime dayanır. Tietze bu biçimin doğrudan doğruya Rumence *palton* ile birleştirilebileceği üzerinde de durmuştu.

(2) Blg *džolan* 'sığır bacağı'nın alt bölümü', *džoglàn*, *džoglan* 'kalın kemik': *çolan* 'paça yemeği yapılan, sığır bacağı' (Şumnu, Bulgaristan).

(3) Rus *spička* 'kibrit (çöpü)': *sıpışka*, *pışka* 'kibrit' (Kars). Tietze (Slav 190) *bıçka* (Sinop) biçimini vermişti.

(4) Rus *obrazóvannyj* 'kültürlü, öğrenim görmüş, okumuş': *abrozavanlı* 'temiz ve süslü gezen adam' (Artvin), *abrazonlu* 'gösterişli, şatafatlı, oynak' (Artvin).

(5) Rus *okóško* 'pencere': *akuşka* 'camekân, camevi' (Artvin), *akuşka* '50 x 65 cm çapında küçük pencere' (Kars).

(6) Rus *otkaz* 'ret, tepme, vazgeçme' : *atkaz* 'dalavere, inkâr' (Gümüşhane, Artvin).

(7) Rus *čěrt* 'şeytan, cin': *çor* 'şeytan' (Kars).

(8) Blg *kърpa*, Srp *krpa* 'Lappen, Tuch, Fleck': *kırma* 'peşkir, havlu, peçete' (Kocaeli, Samsun), *kırpa* (Edirne). Tietze (Slav 125) yalnız *kırpa* biçimini vermişti.

(9) Rus *podnós* 'tepsi': *badnus* 'tepsi, büyük sahan' (Kars); *bednus* (Kars). *Zanaat Terimleri Sözlüğü'nde badnos* 'çay tepsisi' olarak geçer. Bk. Tietze: *Zeitschrift für Balkanologie* XVIII/2, 168/8.

(10) Rus *patrón* 'fişek, mermi': *badron* 'mermi' (Kars).

(11) Rus *barán* 'koç, koyun; öveç': *baran* 'iri koç, üç senelik koç' (Bitlis, Mardin).

(12) Blg *barz*, *bàrzav*, *bardz*, *bardzìv*, *bàrdzav* yer. 'kül rengi, kır': *barza* 'vücudunun yarısı beyaz yarısı kara keçi' (Çanakkale); *bāza* 'yarısı siyah yarısı beyaz keçi' (İstanbul). Bulgarca biçimlerin etimolojisine ilişkin bilgi edinmek için bk. BER 1:34.

(13) Rus *povózka* 'araba': *bavuska* 'dört tekerlekli bir çeşit çiftçi arabası' (Erzurum).

(14) Blg *bèza* 'alay', *pèza*: *bezelemek* 'alay etmek, eğlenmek' (Bolu); *mezlenmek* 'alay etmek, eğlenmek' (Burdur, Kütahya, Kastamonu).

(15) Blg *pljačka* 'vurgun, yağma': *bılışka* 'emek vermeden kazanılan şey, hediye, rüşvet' (Isparta). Daha çok bilgi edinmek için bk. Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü: plačka*.

(16) Blg *bràdva* 'balta': *bıratva* 'et satırı' (Kütahya). Şemsettin Sami'ye göre, *bradva* 'bir nevi varilci keseri' olarak kullanılır.

(17) Rus *pulemēt* 'makineli tüfek; mitralyöz': *bilemet*, *bilemot* 'makineli tüfek' (Kars).

(18) Rus *bóčka* 'fiçi': *boşka* 'fiçi' (Kars).

(19) Rus *butýlka* 'şişe': *budulga* 'kiloluk şişelere benzer şekilde tenekeden yapılma, tepesi ters huni, gövdesi silindir biçiminde kap' (Kars). *Zanaat Terimleri Sözlüğü'nde pütürge* (Kars) olarak geçer. Bk. Tietze. *Zeitschrift für Balkanologie* XVIII/2, 189/216.

(20) Blg *bùčka* 'yayık', Srp *bùčka* 'Butterfass': *bučka* 'yayık, ayran yapmakta kullanılan küp' (Kastamonu). Tietze (*Oriens* X, 7. s. 8. madde) yalnız Kastamonu'da geçen *bučka'yı* vermişti. *Derleme Sözlüğünde* Edirne'de kullanıldığı bildirilen *bulka* biçimi *bučka'dan* başka bir şey olamaz, sanırım. "Sırça köşkte ... " yazılarımda *Derleme Sözlüğü'nde c* (ç) ve *l* harflerinin karıştırıldığına sık sık tanık olmuştuk..

(21) Blg *pъrža* 'kavurmak': *burcalamak* 'tavan veya duvardaki tahtakurusu vb. böcekleri yakmak' (Edirne).

(22) Blg *žaràda*, *žeràda* 'yanmış kömür, ateş': *cırata* 'kıvılcım' (İstanbul).

(23) Rus *čemodan* 'bavul; valiz': *çamadan* 'içine öteberi konan, kıldan dokunmuş, uzun bağlı, sırtta taşınan bir çeşit çanta' (Trabzon).

(24) Blg *čaška* 'bardak, tas': *çaçka* 'çinko veya teneke tas' (Balıkesir).

(25) Blg *čepka* 'üzüm salkımı': *çepka* 'üzüm salkımı' (Bursa).

(26) Rus *čin* 'rütbe': *cin* 'rütbe' (Kars).

(27) Blg *čovka* 'gaga', *çomka* 'gaga' (İstanbul).

(28) Rus *şçët* 1. 'hesap'; 2. 'hesap, sayı' 3. 'fatura, hesap pusulası'; *çot* 'veresiye defteri' (Artvin).

(29) Blg *čuška* 'acı biber, kırmızı biber': *çuçka* 1. 'bir çeşit kırmızı biber'

(Edirne); 2. 'ince uzun, acı, yeşil biber' (İzmir), *cuşka* 'bir cins yuvarlak biber' (Bursa), *çüşka* 'küçük yuvarlak acı biber' (Bursa). Bk. Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, *çuçka* > *çuşka*.

(30) Rus *kazárma* 'kışla' : *gazarma* 'büyük taş bina' (Kars).

(31) Blg *gъžva* 'sabanı boyunduruğa bağlamak için kullanılan ağaç dallarından yapılmış demet' : *gıcvıva* 1. 'sabanı boyunduruğa bağlayan kayış' (Bursa, Kırklareli); 2. 'sabanla boyunduruğu birleştirmek için kayış yerine kullanılan bükülü ağaç' (İsparta, Bursa, Bilecik, Eskişehir, Kırklareli).

(32) Blg *gъòzum*, *džòdžum*, *džòdžan*, *džòdžьn*, *jùzum*, *jùžьm* 'Mentha': *gözüm* 'nane otu' (Çanakkale). Bulgarca biçimlerin kökenine ilişkin bilgi almak için bk. BER 1: 306.

(33) Rus *konfěta* 'şeker, şekerleme, bonbon' : *ganfet* 1. 'şekerleme' (Kars); 2. 'akide şekeri' (Muş); *genfert* 'şekerleme' (Kars).

(34) Blg *gьrlica* 'difteri': *gılısa* 'mandaların boğazlarında meydana gelen bir çeşit hastalık' (Bursa).

(35) Rus *indjüşka* 'hindi' : *hindüşga* 'hindi' (Kars).

(36) Blg *obòr* 'ahır' : *hobur* 'koyun ve keçi sürülerinin gecelediği çit ya da duvarla çevrili yer' (Edirne). Tietze (*Oriens* X, 23. s. 149. madde) yalnız *obur* 'evcil hayvanların geceledikleri çevresi çitsiz ve duvarsız kuytu yer' (Adana) biçimini vermişti.

(37) Blg *kàdro* 'resim': *kadura* 'resim, fotoğraf' (Tekirdağ). Bulgarca *kàdro'nun* etimolojisine ilişkin bilgi almak için bk. BER 2: 132.

(38) Blg *kakalàška* yer. 'biber, Capsicum annum': *kakalaşka* 'bir çeşit acı biber' (İstanbul). Bulgarca *kakalàška'nın* kökenine ilişkin bilgi almak için bk. BER 2:150.

(39) Blg *kàmara* 'yığın': *kamara* 'büyük yığın' (Tekirdağ), *kamana* 'saman yığını' (Edirne). *Derleme Sözlüğü'nde* r ve n harflerinin sık sık karıştırıldığını "Sırça köşkte... " yazılarımda açıklamıştım. Edirne ilinde geçtiği bildirilen *kamana* yazımı da *kamara'dan* başka bir şey olamaz. Bulgarca *kàmara'nın* etimolojisine ilişkin bilgi edinmek için bk. BER 2: 184.

(40) Blg *klàšne* 'bir çeşit yün kumaş, şayak', *klàšna*: *kılaçna* 'çobanların giydikleri keçi derisinden yapılmış şalvar' (İstanbul). Bulgarca *klàšne*, *klàšna* biçimine ilişkin bilgi almak için bk. BER 2: 426.

(41) Blg *klápa* 'duvar taşları arasına diklemesine yerleştirilen direk': *kılapa* 'hatılların üzerine vurulan yarım metre uzunluğundaki ağaçlar' (Edirne). Tietze'ye göre (Gr 127) Rumcadan alınmıştır: κλάπα 'Holz zur Verstreifung des Mastes'. Bulgarca *klápa'nın* kökenine ilişkin bilgi almak için bk. BER 2:419.

(42) Blg *kırka* 'kazma, çapa', Rus *kirká* 'kazma; külünk': *kırka* 'bir tarafı enli, diğer tarafı sivri kazma' (Gümüşhane), *kırka* 'iki taraflı çapa' (Rize) Bulgarca *kırka'nın* Rusçadan alındığı anlaşılıyor. Rusça *kirká'nın* etimolojisi karışıktır. Bk. BER 2: 383.

(43) Blg *grebačka* 'yaba': *kırbačka* 'harmanda saman çıkarmak için kullanılan bir çeşit araç' (Çanakkale).

(44) Rus *krýška* 'çatı, dam': *kırıška* 'binaların çatılarına örtülen oluklar,

çinko saç' (Kars).

(45) Blg *komât* 'büyük ekmek dilimi': *komat* 'ekmek dilimi' (Kırklareli).

(46) Blg *kotlôn* 'ağaç kömürü yakılan bir tür aşçı fırını; avluda kullanılan taştan yapılmış yazlık ocak': *kotlan* 1. 'küçük fırın' (Bilecik); 2. 'toprakta yapılmış bir çeşit maltız'. Kökenine ilişkin bilgi edinmek için bk. István Kniezsa, *A magyar nyelv szláv jövevényiszavai*. I. kötet 2. rész. Budapest 1955. 664. s.; BER 2: 677.

(47) Blg *kùčka* 'köpek yavrusu': *kučka* 'köpek yavrusu' (İstanbul). Bulgarca *kùčka* biçimi *kùče* 'köpek' sözünün küçültmesidir. Bk. BER 3: 168-170.

(48) Blg *pjatak* 'beş para değerinde bakır para': *petek* 'kalp para, geçmez para' (Zonguldak).

(49) Blg *lesa* 'ağaçların çevresine çekilen ağaç dallarından yapılmış çit, parmaklık, kanat, angıç', Srp *ljesa*, *lesa*, Rus *lesa* : *lasa* 'ıhlamur kabuklarından örülen ve arabanın tabanına konulan kanat' (Çanakkale); *lese* 'sepet' (Ohri göçmenleri-İstanbul). Slavca biçimlere ilişkin bilgi edinmek için bk. BER 3: 368.

(50) Blg *lâtka* 'küp': *latka* 'iki kulplu küçük küp, çömlek, testi' (İzmir, İstanbul, Samsun), *latka* (Niğde). Bulgarca *lâtka*'ya ilişkin bilgi almak için bk. BER 3:324.

(51) Blg *logòj*, *lugòj* 'çift atlı arabalara koşulan üçüncü at', Srp *lògòv*: *loğay* 'çift atlı arabaya yedek olarak koşulan at' (Bursa), *noğay* 'çift atlı arabalara yedek olarak koşulan üçüncü at' (Çorum, Amasya); *nugay* (Kastamonu). Bulgarca ve Sırpça biçimler Rumence *logău*, *lugău* yoluya Macarca *lógó'dan* gelir. Tietze (*Oriens* X, 21. s. 128. madde) yalnız *nugay* biçimini vermişti. Bk. BER 3:452.

(52) Blg *lòkva* 'bulanık su dolu küçük çukur' : *lopka* 'yağmur sularının biriktiği çukur' (Çanakkale). Çanakkale'de geçen *lopka*'nın göçüşme sonunda olduğu anlaşılıyor: Bulgarca *lòkva* > *lovka > *lopka*. Bulgarca *lòkva*'nın kökenine ilişkin bilgi almak için bk. BER 3: 461-462.

(53) Rus *monéta* 'para, akçe': *manat* 1. 'kalp para' (Kastamonu); 2. 'Rus parası, ruble' (Trabzon).

(54) Blg *mətân*, *malàn* 'yağı alınmış süt; yoğurttan yağ elde edildikten sonra kalan su, ayran, süt ürünü' : *matan* 1. 'sütten çıkarılan yağ' (İskeçe); 2. 'ayran' (İzmir, Çanakkale, Bursa, İstanbul, Samsun, Maraş, Antalya, Tekirdağ); *matan* 'ayran yapmak için tahtadan yapılmış yayık' (Selanik); *moton* 'yayık' (Bursa); *mutun* 1. 'yoğurt' (Kırklareli); 2. 'yayık' (Çanakkale, Yalova, Tekirdağ). Tietze (*Oriens* X, 26/187) *matan* biçiminin Slav dillerinde 'Sahne, dicker Milchrahm' olarak kullanılan *smetana*'dan geldiğini yazmıştı. Bu açıklamanın yanlış olduğunu *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1960'da dile getirmiştik. Bulgarca biçimlerin etimolojisine ilişkin bilgi edinmek için bk. BER 4: 433.

(55) Blg *meždà* 'tarla sınırı': *necde* 'sınır' (Tekirdağ), *necde* 'sınır' (Tekirdağ). Bk. BER 3: 714-715.

(56) Blg *mégja* < Srp *médja* 'terminus, limes': *meğe* 'iki tarla arasındaki sınır' (Tekirdağ). Bk. *mecde*. Bulgarca *mègje* Sırpça *médja*'dan alınmıştır. Bk. BER 3: 707.

(57) Blg *mrèža* 'büyük gözlü ağ; balık ağı, torba' : *müraca* 'çift süren

öküzlerin yem yememeleri için ağızlarına takılan ağızlık' (İstanbul). Bulgarca *mrèža*'nın etimolojisine ilişkin bilgi edinmek için bk. BER 4: 282-283.

(58) Blg *mùtka* 'yayık': *mutka* 1. 'ayran ve tereyağı yapmaya yarayan araç, yayık' (Çanakkale, Giresun); 2. 'ekşi ayran' (Çanakkale); *mutka* 'yayık' (Balıkesir, Giresun); *mutka* 'ayran' (Çanakkale, Çorum). Bulgarca *mùtka*'nın etimolojisine ilişkin bilgi almak için bk. BER 4, 346. Tietze (*Oriens* X, 22/ 141) *mutka*'nın Sırp-Hırvatça *motka* 'Stange' biçiminden geldiğini yazmıştı. Ona göre, 'Stange, *Butterstössel' > 'Butterfass' gibi duraklardan geçmek yoluyla 'yayık' anlamını kazanmıştır.

(59) Blg *mùrşav* 'zayıf: *mürşe* 'kirli, pis (kimse)' (Bursa). Bk. BER 4: 430.

(60) Rus *орѣтма: ortma* 'odun vb. şeyleri saklamak için üstü kapalı, önü açık yer' (Artvin). Rusça *орѣтма*'nın Türkçeden alındığı anlaşılıyor. Bk. Karl H. Menges, "The Oriental Elements in the Vocabulary of the Oldest Russian Epos", *The Igor' Tale. Supplement to Word* 7, 1951, 42-43. s.

(61) Blg *pipam* 'elle yoklamak, dokunmak' : *papalamak* 'elle yoklamak' (Kırklareli).

(62) Rus *pečat* 'mühür': *peçet* 'mühür' (Kars).

(63) Blg *pècka* 'soba'; Rus *pèčka: peçka* 'soba' (Konya), *beşko* 'soba' (Trabzon), *pöşke* 'soba' (*Bolu*), *peşgu* 'soba' (Ordu). *Peşgu* biçiminin sonundaki *u* kuşkuludur. *Derleme Sözlüğü*"nde *a* ve *u* harflerinin sık sık karıştırıldığına tanık oluyoruz. Bulgarca *pèčka*'nın kökenine ilişkin bilgi almak için bk. BER 5: 215.

(64) Blg *plèsen* 'küf; Srp *plijesan: pesenk* 'sirke, turşu vb. yiyeceklerin üzerinde oluşan beyaz küf, kaymak' (Bursa); *pesenlemek* 'bozulmaya başlayan sulu yiyeceklerin üstü kaymak tutmak' (Tekirdağ). Manisa'da kullanıldığı bildirilen *pelenk* 'turşu vb. yiyeceklerin üstünde oluşan küf biçiminin *pesenk* diye düzeltilmesi gerekir, sanıyorum. *Derleme Sözlüğü*'nde buna benzer birtakım yanlış verilerin geçtiğim "Sırça köşkte ..." yazılarımda ortaya koymuştum. *Pesenlemek* biçiminin *pesen'den geldiği açıktır. Buna göre, *pesenk*'in sonundaki *k* sonradan türemiş, *pesen biçiminde ise Bulgarca *plèsen* 'in *-l-*'si düşmüştür. Yerel ağızlarda geçen *kobisa* (< Blg *kobilica*) örneğinde olduğu gibi (Tietze: *Oriens* X, 15. s. 82. madde). *Derleme Dergisinde* geçen *kobisa* (ve *kobisle*) biçimi yerine *Derleme Sözlüğü*'nde *kabise* 'su kovaları takılmaya yarayan ağaç omuzluk' (Bursa) biçimi geçer.

(65) Blg *pùzdra* 'daha çok karın kısmından çıkan yağsız et'; Sıp *puzdra* 'sinir': *pizdir* 'dövülen etten çıkarılan sinir parçaları' (Adana). Bk. BER 5: 845-846.

(66) Rus *sapòg* 'çizme': *sapık* 'kısık çizme, konçlu ayakkabı, mest' (Samsun); *sapuk* (İzmir, Samsun, Trabzon, Sivas); *sapiyh* (Kars); *sabuk* 'altı ince, hafif ve yumuşak çizme' (Giresun); *zappik* 'ökçeleri demirli yarım çizme' (Erzurum). Tietze (Slav 183) yalnız *zappik* biçimini vermişti.

(67) Blg *sedjànka* 'akşamları iş görmek üzere yapılan toplantı': *sedanka* 'kadınlar topluluğu' (Bursa).

(68) Rus *sémečko* 'çekirdek', *sémečki* (ç.) 'ayçiçeği çekirdeği': *sımışka* 'ayçiçeği' (Rize, Kars), *simişka* 'ayçiçeği' (Kars); *cımışka* 'ayçiçeği tohumu'

(Samsun), *çıpışka* (Konya).

(69) Blg *cedilo* 'süzgeç' : *sedile* 'peynir torbası' (Bursa); *çendele* 'peynir süzmek için kullanılan seyrek dokunmuş bez' (İzmir, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ), *çendil* 1. (Çanakkale); 2. 'sofra bezi' (Kocaeli); 3. 'iş önlüğü' (İstanbul, Bursa), *çendil* (Balıkesir); *çendil* 'bezden yapılan örtü' (Bursa, İstanbul). Slavca *c* sesinin Türkçede *ç* 'ye çevrildiğini biliyoruz (bk. Tietze, *Oriens* X, 39). O bakımdan *çendele* ve *çendil* biçimlerinin başındaki *ç* normaldir. Buna karşılık bu biçimlerin içindeki *-n*'ler normal sayılmaz. Bu biçimlerdeki *-n*'lerin sonradan türediği anlaşılıyor. Tietze (*Oriens*, X, 40) yalnız bir örnekte bir *n* türediğini dile getirmişti: Sırpça *izmet* 'Ausschuss' > *izbet*, *izbent*, *izvent*, *izment*. Bu tür *n*'ler Anadolu ağızlarında sık sık göze çarpar. J. Eckmann, "Türkçede *d*, *t* ve *n* seslerinin türemesi", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1955, 11-12) başlıklı yazısında birçok örnek toplamıştı. Onun verdiği *çatı* ~ *çanti*, *çandı* örneği (18. s.) *çendele* (> *çendil*) bakımından üzerinde durulmaya değer bir biçimdir. Birkaç yerde geçen *çendil* biçiminin sonunda *e'nin* düştüğü göze çarpıyor.

(70) Blg *ogın* 'ateş', Srp *oganj*: *ugan* 'ateş' (Kastamonu).

(71) Blg *râzsad* 'fide' : *rasat* 'fide' (Tekirdağ).

(72) Blg *puşt*, *pusto*, *pusta* 'boş'. Ağızlarda 'uğursuz' olarak da geçer, *pusta* 'iyesine uğur getirmeyen nesne, mal' (Selanik).

(73) Blg *şavam* 'kımıldamak': *şavalamak* 'kımıldamak, oynamak' (Ankara).

(74) Blg *şişjarka* 'biber' : *şişarka* 'biber' (Kayseri), *şişirka* 'biber' (Tokat); *çüçerka* 'küçük, yuvarlak acı biber' (Bursa).

(75) Blg *şivja* 'saç örgüsü' : *şive* 'saç örgüsü' (Bursa).

(76) Rus *zavòd* 'fabrika, yapım evi' : *zavot* 'peynir yapılan ve iyi cins hayvan yetiştirilen yer' (Kars). Kars ilinde 'çeşit' olarak kullanılan *zavot* da büyük olasılıkla *zavot*'tan başka bir şey değildir.

Arapçadan kalma alıntılara birkaç örnek sayalım:

(77) Ar *saqaü* 'excréments de chien ...' (Denizeau 249): *sakat* 'köpek pisliği' (Gaziantep, Maraş).

(78) Ar *سُلَّم* *sullam* 'escalier' (Fagnan, Additions 81): *süllüm* 'merdiven' (Aydın, Tokat, Giresun, Antep, Maraş, Hatay, Sivas, Ankara, Niğde, Adana, İçel), *sulum* (Antep), *sulum* (Maraş, Kayseri), *sullum* 'merdiven' (Ankara). Maraş ilinde *süllüm* yanında geçen *sümbül* biçimi düşündürücüdür. Bk. Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*: *süllüm*.

Son olarak Anadolu ağızlarında yaşayan Farsça alıntılara geçelim.

(79) Far *çukundur* 'beet-root', *çugundar*: *çükündür*, 1. 'pancar' (Denizli, Manisa, Balıkesir, Çanakkale, Bursa, Kütahya, Eskişehir, Kocaeli, Bolu, Zonguldak, Kastamonu, Çankırı, Samsun, Van, Urfa, Diyarbakır, Gaziantep, Ankara, Konya, Edirne, Kırklareli), 2. 'havuç' (Bolu, Diyarbakır, Manisa, Kütahya), 3. 'şalgam' (Zonguldak, Diyarbakır, Urfa); 4. 'lahana' (Kırşehir); *çügündür* (Kütahya); *çukundur* (Kütahya); *çukundur* (Erzurum); *çukuntur* (Trabzon); *çükündürük* (İzmir, Gaziantep, Ankara). Türkçeden Balkan dillerine de

geçmiştir. Bk. H. Eren: *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü: çükündür*. R. Dankoff'a göre (ALT C 3). Farsça *çukundur* Ermeniceden geçmiştir.

(80) Far *dala* 'a weasel, fitchet, ör stote': *dele* 'sansar' (Bursa). Farsçada *dalla* biçimi 'the ermine' olarak kullanılır. Ağızlarda gelincik, sansar, sincap gibi hayvanların ayırt edilmediği göze çarpıyor. Örneğin ağızlarda *çökelez* 'sansar' ve 'sincap' olarak geçer.

(81) Far *ding* 'a wooden instrument with iron teeth, used in separating rice from the chaff; a machine for making powder; an oil-press': *dink* 1. 'tahılın kabuğunu yumuşatmaya ve ayırmaya yarayan değirmen' (Bolu, Zonguldak, Çankırı, Çorum, Samsun, Gümüşhane, Artvin, Kars, Diyarbakır, Erzurum, Erzincan, Trabzon, Elazığ, Malatya, Kırşehir, Nevşehir, Niğde, Adana, İçel, Kırklareli); *denk* (Maraş); *dik* (Çankırı); 2. 'tahılın kabuğunu ayırmaya yarayan büyük taş dibek' (Çanakkale, Eskişehir, Kastamonu, Sinop, Amasya, Ordu, Giresun, Trabzon, Bitlis, Erzurum, Niğde, İçel); 3. 'pirinç dövmeğe yarayan, hayvanın çevirdiği büyük taş silindir' (Diyarbakır); 4. 'ağaçtan oyularak yapılan, içi ve ağaç kolu dişli olan, şal, aba, şayak gibi kumaşları dövmeğe yarayan bir araç' (Samsun, Balıkesir); 5. 'değirmenin mili' (Kayseri); *tink* 'tahılın kabuğunu yumuşatarak ayırmaya yarayan değirmen' (Samsun, Amasya, Trabzon, Gaziantep, Maraş, Adana). Bk. Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü: dink*.

(82) Far *darāzm* 'length', *darāzm na* 'lengthwise': *direzi* 'halı, kilim, bez gibi dokumalarda tezgâha uzunluğuna gerilen çözgü iplikleri', *direzin* (Kastamonu, Amasya, Gaziantep, Kayseri), *dirizi* (Konya).

(83) Far *dūk* دوك 'a woman's spindle': *dök* 'yün eğirmeye yarayan aygıt' (Urfa).

(84) Far *gulābm* 'a kind of pear': *güllābi* 'iri ve tatlı bir çeşit armut' (Niğde). Niğde'de *gullabı* 'sulu, gevrek, kumlu bir çeşit armut' biçimi de kullanılır. Bk. Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü: güllābi*.

(85) Far *gōr* 'a tomb, grave, sepulchre, monument': *kōr* 'sin, gömüt' (İzmir, Urfa, Gaziantep, Yozgat, Kırşehir, Nevşehir); *kor* (Çanakkale, Giresun, Erzurum, Erzincan, Sivas); *gör* 'mezar' (Afyon, Samsun, Giresun, Artvin, Sivas, Adana). Farsça *gōr*'un Arapça *kabr*'dan geldiği anlaşılıyor. Paul Pelliot "Le terme "kereksur" (*T'oung Pao* XXXVII, 3-4, 1944, 114-124) başlıklı yazısında Türk diyalektlerinde kullanılan belli başlı biçimler üzerinde durmuştur.

(86) Far *gulwa* 'the mouth of an oven': *gülve* 'tandırın kül çıkarılan deliği' (Erzincan); *küle*, *külle*, *külve*, *küvle*, *küyle*, *külbe*, *külfe* 1. 'tandırdaki ateşin yanmasını sağlayan hava deliği' (İzmir, Erzincan, Van, Malatya, Kayseri); *kule* (Çanakkale, Kayseri, Nevşehir); *kuvle* (Sivas); *küfle* (Kars, Erzincan, Sivas, Yozgat, Kırşehir); *külbe* (Uşak, Kütahya); *külfe* (Kars); *külle* (Burdur, Ankara, Kırşehir, Kayseri, Nevşehir, Niğde, Konya, Muğla); *külve* (Tokat, Erzurum, Ağrı, Van, Bitlis, Sivas); *küvle* (Gümüşhane, Erzurum, Erzincan, Kayseri); *küyle* (Gümüşhane); *hülle* 'tandır bacası' (Konya).

(87) Far *hulū* 'a kind of peach': *hülū* 'bir çeşit şeftali' (Bursa). Bk. Hasan

Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü: hülü*.

(88) Far *kadbānū* 'a married woman, mistress of a family, lady, matron' < *kad* 'a house + *bānū* 'a princess, a lady; a bride': *keyveni* 1. 'aşçı kadın' (Çorum, Tokat, Erzincan, Elazığ, Sivas, Yozgat, Kayseri, Kırşehir, Konya); *keyfeni* (Eskişehir, Kayseri, Kırşehir); 2. 'yaşlı kadın' (Gümüşhane); *keyfam* (Ordu, Giresun); *keyvan* (Giresun, Trabzon); *keyvani* (Üsküdar, Giresun); *keyvanı* 'emeği çok geçen işçi' (Sivas); *kiveni* 'işbilir, iyi yemek yapan ev kadını' (Kayseri). Ordu ve Giresun'da kullanıldığı bildirilen *keyfam* biçimi kontrole muhlaçtır. Bk. G. Doerfer, "Zu mongolisch 'Keyenüvve' ", *AOH*, 1974, s. 99-110.

(89) Far *leçak* 'a square mantle which women wear doubled into a triangular form': *leçek* 1. 'yün atkı' (Artvin); 2. 'tülbent, başörtüsü' (Kütahya, Tokat, Gümüşhane, Artvin, Kars, Erzurum, Erzincan, Ağrı, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Malatya, Urfa, Sivas, Kayseri, Konya); *leçe* (Rize, Erzurum); 3. 'sargı bezi' (Kars); *neçek* 'bezden, tülbentten yapılmış başörtüsü' (Balıkesir, Van, Diyarbakır, Elazığ, Malatya, Urfa). Daha çok bilgi edinmek için bk A. Tietze: *Zeitschrift für Balkanologie* XVIII/2: 177; Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü: leçek*.

(90) Far *lor* 'a dish made of new milk or sour whey boiled and thickened; a sort of cheese': *lor* 1. 'kaymağı alınmış süttten yapılan yağsız peynir' (Afyon, Isparta, Kütahya, Trabzon, Kars, Van, İçel); 2. 'çökelek' (Samsun, Trabzon, Rize, Amasya, Tokat, Kars, Erzurum, Van, Tunceli, Elazığ, Malatya, Maraş, Hatay, Sivas, Muğla); 3. 'eriyip çok yumuşak duruma gelmiş parçalanmış peynir' (Urfa, Gaziantep); 4. 'peynir suyu' (Sivas); 5. 'şıranın tortusundan yapılan bir çeşit koyu pekmez, reçel' (Kırşehir); *nor* 1. 'bir çeşit taze, yumuşak, tuzsuz, beyaz peynir, lor' (Isparta, Burdur, Denizli, Aydın, Manisa, Balıkesir, İzmir, Bilecik, Maraş, Hatay, Konya, Adana, İçel, Muğla, Edirne, Kırklareli); *nur* (Niğde, Adana, Antalya, Muğla, Kırklareli). Bk. Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü: lor*.

(91) Far *nahra* 'an instrument for separating butter from whey': *nehre* 'topraktan yapılmış, iki tarafı kapalı bir küpten ibaret yayık' (Bitlis, Çankırı, Ağrı); *nehre* 'yayık' (Diyarbakır); *nihre* 'toprak yayık' (Van). Kökenine ilişkin bilgi almak için bk. A. Tietze, *Zeitschrift für Balkanologie* XVIII/2, 187/ 201; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü: nehre*.

(92) Far *parvarda* 'pickled' < : *parvardan* 'to pickle, to preserve', *dar şakar parvarda kardan* 'to make preserves': *pelver* 1. 'domates salçası' (İzmir, İstanbul, Tokat, Giresun, Trabzon, Sivas, Yozgat, Nevşehir); *pelverde* (Çorum, Kars, İzmir, Ankara, Kayseri); 2. 'kuşburnundan yapılan bir çeşit pekmez' (Tokat); 3. 'şıra ve ezilmiş ayvadan yapılan bir çeşit pekmez' (Kayseri); *pelverde* 1. 'domates salçası'; 2. 'tatlı elmadan yapılan marmelat' (Kastamonu); 3. 'dut ve erik marmelatı' (Kastamonu, Erzincan); *pelver* 1. 'salça' (Sivas, Yozgat, Kayseri); *peverde* (Çorum); 2. 'pekmezli ayva reçeli' (Nevşehir); *pelverde* 1. 'marmelat' (Malatya); 2. 'erik marmelatı' (Kastamonu); *peverde* 'pekmez ve erikle yapılan reçel' (Çorum); *pevrada* 'kaynatılırken içine kabak konulan pekmez' (Kırşehir). Hamit Zübeyir Koşay'a göre (*Németh Armağanı*. Ankara 1962. 311), Çorum'da *perverde* 'pekmez ve erikten yapılan bir reçel' olarak kullanılır. Kayseri'de ise

per(l)verde 'kuru sert kabakla kaynatılarak yapılan bir tür pekmez' olarak geçer (Kâzım Yedekçioğlu, *Kayseri Ağzı II, Sözcükler*. Kayseri 1992,486. s.).

(93) *pēšāhang* 'the leader of the flock or a caravan; the vanguard' : *peşenk* 'kervanın önünde giden yola alışkın at' (Trabzon), Farsçada *pēš-āvāng* 'the leader of the flock' olarak da geçer. Bk. H. Eren: *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*: *peşenk*.

(94) Far *pīna* 'a piece, clout, patch (of clout)', 'ayakkabının altına konulan pençe' (Ankara): *pine* 'çarıkların, yemenilerin altına vurulan kösele parçası' (Malatya, Ankara); *pina* (Yozgat). Monchi-zadeh, 526.

(95) Far *samārīx*, *samārūğ* 'a white mushroom resembling an egg': *samarık* 'bozuk, çürük' (Samsun); *samarıklı* 'tatsız, lezzetsiz (turp vb. için)' (Çorum); *samaruk* 'içi boşalmış, kof, çürük ağaç' (Kastamonu, Çankırı, Sinop, Sivas); *samerük* (Kastamonu). Daha çok bilgi almak için bk. H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. *zamaruh* < *samaruh*.

(96) Far *zmlū* 'a kind of woollen blanket worn by the poor': *zili* 'kilim, renkli uzun yolluk' (Uşak, Afyon, İsparta, Denizli, Aydın, Kütahya, Eskişehir, Çorum, Gümüşhane, Niğde, Konya, Adana, İçel); *zilili* (Kütahya); *sili* 1. 'iyi dokunmuş halı' (Çanakkale); 2. 'kilim, yünden dokunmuş yaygı' (Burdur, Çanakkale, Muğla); *sili* 'uzun entari' (Afyon). Bk. H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*: *zili*.

(97) *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*'nde *göremez*, *kenger* (> *çengel*, *genger*, *enger*), *toyga* (*doygā*, *toyga*) gibi Farsçadan kalma birtakım sözler üzerinde durduğumu da açıklamak isterim.

Mehmet Ölmez, Tietze'nin yazılarının her birinin sonunda ayrı ayrı dizinler bulunduğunu belirtmiş, ancak elimizdeki kitapta bu dizinlerin alfabe sırasına göre yeniden düzenlendiğini açıklamıştır. Dizinlerin yeniden düzenlenmesinin, yazıların kullanılmasında kolaylık sağlamak düşüncesiyle yapıldığı açıktır. Ne var ki kitapta sayfaların numaralanması göz ardı edilmiştir. Bu durumda dizinde yer alan sözler, Gr., Ar., Per. ve Sl. gibi kısaltmalarla Rumca, Arapça, Farsça ve Slavca çalışmalara gönderilmiştir. Bu çalışmaların kitapta yer aldıkları sayfalar, "Derleyen Sunuşu" nda bile gösterilmemiştir. O bakımdan dizinlerin, kitabın kullanılmasında büyük bir kolaylık getirdiğini söylemek güçtür.

Özetle, Tietze'nin türlü yerlerde çıkmış olan yazılarının bir kitapta toplu olarak yayımlanması, Anadolu ağızları alanında çalışanlar için değerli bir kazançtır. Bu girişiminden dolayı Mehmet Ölmez 'i kutlarken kitabı kullanacak olan çalışma arkadaşlarımla gönül borcunu da dile getirdiğime inanıyorum.

DİZİN

abrazonlu 4	badinos 9	barza 12
abrozavanlı 4	badnus 9	bavuska 13
akuçka 5	badron 10	bāza 12
akuşka 5	baldon 1	bednus 9
atkaz 6	baldun 1	beşku 63
	baran 11	bezelemek 14

bıçka 3	dirizi 82	kınşka 44
bılışka 15	doyga 97	kırka 42
bıratva 16	dök 83	kırma 8
bilemét 17		kırpa 8
bilemot 17	enger 97	kirka 42
boşka 18		kiveni 88
buçka 20	ganfet 33	kobisa 64
budulga 19	gazarma 30	kobisle 64
bulka 20	genfert 33	komat 45
burcalamak 21	genger 97	kor 85
	gıcıva 31	kotlan 46
cımışka 68	gılısa 34	kör 85
cırata 22	gör 85	kuçka 47
cuşka	göremez 97	kul 86
	gözüm 32	kule 86
çaçka 24	gullābi 84	kulve 86
çendele 69	güllābi 84	kuvle 86
çendil 69	gülve 86	küfle 86
çengel 97		külbe 86
çepka 25	hindüşga 35	küle 86
çıpışka 68	hobur 36	külle 86
çin 26	hülle 86	külfe 86
çolan 2	hülü 87	külle 86
çomka 27		külve 86
çot 28	izbent 69	küvle 86
çökelez 80	izbet 69	küyle 86
çör 7	izment 69	
çuçka 29	izvent 69	latıka50
çuşka 29		latka 50
çukundur 79	kabise 64	lasa 49
çukundur 79	kadura 37	leçe 49
çukuntur 79	kakalaşka 38	leçe 89
çüçerka 74	kamana 39	leçek 89
çügündür 79	kamara 39	leşe 49
çükündür 79	kenger 97	loğay 51
çükündürük 79	keyfam 88	lopka 52
çüşka 29	keyfeni 88	lor 90
	keyvan 88	
dele 80	keyvanı 88	manat 53
denk 81	keyvani 88	matan 54
dik 81	keyveni 88	mecde 55,56
dink 81	kılaçna 40	meğe 55,56
direzi 82	kılapa 41	mezelemek 14
direzin 82	kırbaçka 43	mıtka 58

moton 54
mutka 58
mutun 54
müraca 57
mürşe 59

neçek 89
nehre 91
nihre 91
nor 90
nugay 51
nur 90
obur 36
ortma 60

papalamak 61
peçet 62
peçka 63
pelenk 64
pelver 92
pelverde 92
per(l)verde 92
perverde 92
pesenk 64
pesenlemek 64
pesenk 93
peşgu 63

petek 48
pevrada 92
pevrede 92
pına 94
pışka 3
pına 94
pine 94
pizdir 65
pöške 63
pusta 72
pütürge 19

rasat 71

sakat 77
samarık 95
samanklı 95
samaruk 95
samerük 95
sapık 66
sapiyh 66
sabuk 66
sapuk 66
sedanka 67
sedile 69
sımıška 63
sıpışka 3

sili 96
simiška 68
sullum 78
sulum 78
süllüm 78
sülüm 78
sümbül 78

şavalamak 73
şışarka 74
şışırka 74
şive 75

tink 81
tovga 97
toyga 97

ugan 70

zappik 66
zavot 76
zili 96
zilili 96